
ZAPISCI O TRIMA PUTOPISIMA

Ivo Kalinski, Zagreb

Oko Ogorja Zvezdane Jembrih

Ima jedna rečenica, kratka rečenica, Zvezdane Jembrih, koja kaže: *Naravno da ničega nema*. Ipak, strava koja nam se u štivu razotkriva ima svoje tlo, a to je tlo Ogorje, podno Svilaje. To je naša Zagora, njen zapušten i napušten dio. Štivo *Oko Ogorja* izmiče klasičnom putopisnom žanru, ono je zapravo njegova destrukcija, putopisni kroki, negacija. To je štivo kojim se vrlo preciznim jezičnim materijalom na ograničenu prostoru skalpelnim izrezivanjem strave i užasa objektiviziraju štire životne silnice. Život, naime, koji nestaje, umire pred našim očima. To je putopis uvrnut u se, izreduciran, kumulativan, opis sukladan bezizlazju i tragici prostora i onih dviju skupina muškaraca ispred dva dućana koji ne da žive nego pokušavaju u njem živjeti, zapravo nestaju pred našim očima. *Spori, neugledni skladno uzaludni*, kako kaže Zvezdana Jembrih.

Oni, koji su zaboravili reći da *ničega više nema*. *Paleolitik, neolitik, Iliri, Rimljani, Turci, Nijemci, Talijani, tko god, partizani, četnici, fratri i popovi, komunisti, hadeze, neoliberalkapitalizam, Kerum, Sanader, Vlaji i Hrvati prolaze ko pljeva i prah, nema ih. A ovi somnabulni kaskaderi, oni su vječno tu, na kamenu sivcu, od stoljeća sedmog...* Kratkim izričajima, skoro elipsama, funkcionalnim epitetima, Jembrihova svoje neobično štivo nerijetko garnira cinizmom i ironijom, čak i humorom, onako pritajeno, skoro diskretno, rekao bih - kulturno. Koordinate ovog nadasve neobičnog štiva: Svilaja, Ogorje, skupine od po desetak muškaraca, napuštene kuće, crkva, groblje, bunari (u jednom se utopila Cvita: *Cvita je bila lipa!* - kako nam tekst ne prešućuje), korov i suhozid - dio su svijesti i savjesti ovog frapantnog štiva, ali i naše svijesti i savjesti. Dakako - ako ih u nas uopće ima?!

U potrazi za Svetim zemljama Emilije Kovač

U odnosu na neke, doduše rijetke, spisatelje/spisateljice putopisnog štiva koji putopisnu pisaniju koncentriraju - skoro bi se reklo: na koncentrat jedne točke — Emilija Kovač obzire se širokom geoprostoru. U tom smislu njezina je obuzetost - Indija! Dakako, ta su njezina zapažanja o toj velikoj zemlji selekcionirana, fragmentarizirana, i istaknuta na način kako ih autorica u šest boldiranih podnaslova promatra i usvaja: Terra sacra, Ind i njegova zemlja ili Bharata Varsa, Radost čula, Atrakcije, Biti Indijka, Traganje kao sudbina. Štošta je nepoznatog, zbog našeg neznanja dijelom i intrigantnog, tekstom rečeno ispod tih šest podnaslova. Štivo *U potrazi za Svetim zemljama* Emilije Kovač teško da bi se moglo staviti u kategoriju klasičnog putopisnog žanra, ali se bez dvojbe znatnim dijelom može staviti pod terminološku sintagmu intimnog putopisnog esejiziranja. Indijci, što je i inače poznato, ne samo da vole i obožavaju sve ono što upućuje na animu ili jest anima, što upućuje na unutaraju ličnost čovjekovu, sve ono što je prožeto podsvjesnim, nego je to njihov životni *credo*, istinski život. Ipak, Emilija Kovač, "dijete" druge sredine, druge kulture, ove europske, konzumerističke, i može napisati: *Znam da, kad govore o slobodi, Indijci uglavnom govore o unutaraju, no ja trebam i ovu vanjsku*. Autoričina obuzetost indijskom svetošću, ma kojeg profila ona bila, obuzetost arhitekturom i kastama, osobito obuzetost bojama kao spektralnim odslikom zbilje - jedan su nov, zanimljiv, i nadasve neobičan način prezentacije nama još uvijek nedovoljno poznatog dijela svijeta.

U potrazi za Morganovim blagom Radovana Brlečića

Radovan Brlečić opsjednut je Istrom, poznata je stvar. Zašto je to tako, možda on zna, a možda ni sam ne zna. Jer, kako kažu, *ljubav nema granica*. Ako nema granica, tko je taj koji će u bezgraničju naći uporišta! U svojoj prije neduga vremena objavljenoj knjizi putopisa *Istarski puti opet i iznova* Brlečić uglavnom hodnjom, s noge na nogu, putopisnim zapažanjima tu opsjednutost nastoji i sebi i nama razglobiti i razjasniti. Kao meštar klasičnog putopisnog žanra on će kao putopisni landravac u *Potrazi za Morganovim blagom* nastaviti tamo gdje je spomenutom objavljenom knjigom stao. Uz već otprije uočenom spretnosti opisivanja istarskog krajolika, gradića i mjestašca, starih kamenih kuća, crkvice i svakoja-kih rbina i suhozidina, od opisa rustikalnih gradina do novovjekih adrenalinskih preokupacija, onih turističkih - on će u svoje štivo uz mnogo faktografskog materijala spretno i živahno uklopiti legendu o Henryju Morganu, provjerenom gusaru, miljeniku engleskog kralja. Legenda kaže da se taj Henry Morgan, umorivši se od gusarskog života, sa svojom posadom sklonio u Istru (negdje tamo u 17. st.), a svoje piratsko blago sakrio u Dvigradu. Danas je to usnuli kaštel, kaže Brlečić,

kaštel koji je umro 1631. godine nakon kugine pošasti. Našeg autora putešestvija, između ostaloga, tako nanese do sela Mrgani, u neposrednoj blizini dvigradskih ruina, sela koje se nekoć zvalo Morgani. Henry Morgan i selo Mrgani, odnosno Morgani! Tako se legenda o gusaru Henryju i njegovu blagu nastavlja. A legende, poznato je, imaju početak, ali nemaju kraja, one suvereno koketiraju s vječnošću. Brlečićevo putopisno štivo uspješnom stilizacijom povijesne stvarnosti, legende i naše svakodnevice golicaju čitateljevu znatiželju neobičnim intervencijama u prostor i povijesno "meso", smještajući i nas u mozaik zanimljivog putopisnog trilera.

(Slovo na središnjoj svečanosti proglašenja laureata 10. hrvatskog književnog putopisa – Lobor, 1. listopada 2016.)